

3. Neoprávněné vystěhování se za hranice mělo dříve rovněž za následek ztrátu šlechtictví: jelikož však nyní podle základních zákonů státních jest vystěhování podmíněno toliko splněním povinnosti branné, nenastává v tomto případě nyní již ztráta šlechtictví. Čekanectví na fideikomis, jenž byl pro některou šlechtickou rodinu zřízen, pomíjí, jakmile čekanec šlechtictví ztratil (rozh. nejv. s. dv. ze dne 23. ledna 1884 č. 14.669).

VII. Poplatky.

Žádosti za udělení, potvrzení nebo přenesení stupně šlechtického podléhají kolkovému poplatku za 1 arch 5 zl., za každý další 50 kr. Šlechtické diplomy, jimiž se šlechtictví udílí, potvrzeje, nebo přenáší, podléhají poplatku 1 zl. za každý arch.

Špeditör (Zasílatel).

I. Pojem.

Špeditör čili zasílatel obstarává po živnostensku zasílání zboží vlastním jménem a na cizí účet. Oddíl IV. obchodního zákonníku (čl. 379 až 389) jedná o špedici. Avšak těchto ustanovení jest také tehda užití, jestliže kupec, jehož obyčejné zaměstnání obchodní nezáleží ve špeditörství, po různu špedici obstarává (čl. 388 obch. z.). Podle toho však jednotlivé převzetí špedičního příkazu neobchodníkem není obchodem a nelze je tedy též podle obchodního práva posuzovati.

II. Právní postavení špeditörovo.

1. Špediční příkaz může se na trojí způsob prováděti:

a) Špeditör obstarává zasílání zboží povozníky nebo plavci, používaje jich dopravních prostředků,

b) nebo zasílá zboží po třetích osobách, avšak na dopravních prostředcích, jež sám na svůj účet byl najal (čl. 383 obch. zák.), nebo

c) provede dopravu zboží sám; ale tu jest podnikatelem dopravy a jeví se v tom případě {i špeditörem i povozníkem zároveň (čl. 385 obch. zák.).

2. Špeditör je kupcem, jehož činnost po živnostensku provozovaná jest obchodem; platí tudíž úplně o špeditörovi nejen zvláštní předpisy IV. oddílu, nýbrž i normy v druhé části prvního oddílu obsažené (čl. 278—316). Špeditörství náleží do kategorie obchodu komisionářského, a jest tudíž jen druhem (species) tohoto; všeobecně má tedy špeditör — nehledě k citovaným čl. 278—316 pokud obchodní zákonník nevytýká speciálních ustanovení — totéž postavení jako komisionář.

III. Jednotlivé obchody špeditörovy záležejí:

1. v přejímání a

2. v uschování zboží, které se má odeslati.

Ale jest sporno, zdali chování zboží pouze na účet osob třetích, aniž bylo k další dopravě přejato, jest považovati za špedici čili nic. Rozh. ze dne 28. října 1885 č. 12.407, časop. »Ger. Halle« r. 1886 č. 25, pokládá takové uložení zboží za smlouvu schovací podle občanského zákona posuzovanou a podotýká, že složení svršků u špeditöra nezpůsobuje špedici a že v tomto případě nelze užití čl. 387 obch. z. resp. čl. 375 obch. z., ježto zde není ani komisionářského obchodu po smyslu čl. 360 obch. z., ani špeditörství vedle čl. 379 obch. z., nýbrž obchod o schování, který jest posuzovati podle o. o. z. a při němž nedopouští se užití norem obch.

z., jelikož k podstatě špeditörství vyžaduje se »zasílání zboží«. Tomuto názoru sluší úplně přisvědčiti, poněvadž již pojem »špedice« jakožto velepodstatnou náležitost — zasílání zboží — v sobě obsahuje, bez převzetí zaslání nelze o špedici mluvíti a poněvadž čl. 380 v »chování« pouze přípravu k vlastní činnosti špeditörově potřebnou k další dopravě předpokládá;

3. ve volbě povozníka, plavce nebo mezišpeditöra,

4. v odevzdání zboží zvolenému povozníkovi k další dopravě.

IV. Povinnosti špeditörovy.

1. Špeditör má příkaz špediční podle návodu komitentova co do způsobu odeslání, dále co do volby dopravních prostředků, transportu nebo povozníků přesně provésti.

2. Ručí za užití pečlivosti pořádného kupce a jeho ručení vztahuje se tudíž na každou škodu, která vznikne z jeho vlastního zanedbáním řečené péče při přejímání a chování zboží, při vyhledávání povozníků, plavců nebo mezišpeditörů a vůbec při zasílání zboží, jež byl na se vzal.

3. Nesmí ničeho zanedbat, co slouží k zachování zboží.

4. Naproti tomu není povinen, aby pojistil uložené nebo dopravované zboží, není-li v té příčině výslovná úmluva mezi ním a příkazatelem učiněna.

5. Špeditör však ručí ze smlouvy špediční jen svému spolukontrahentovi, tudíž odesílateli, nikoli příjemci; lhotejno, koupil-li tento zboží a odesílateli dopravu uložil či je-li ho dle čl. 344 obch. z. považovati za příkazatele; neboť nelze již podle všeobecných zásad obchodního zákona o tom pochybovati, že destinatář nemá na špeditöra práva žalobního; obchodní zákonník drží se přesného rozdílu, že jen ten, kdo jménem jiného — nikoli však, kdo pouze v zájmu jiného — kontrahuje, jeho zástupcem jest a učiněnou smlouvou přímo pro něho práva zakládá. Tento princip jest zvláště vytknut v nauce o komisionářství. Špeditör jest komisionářem odesílatelovým, má jen v zájmu odesílatele jakožto komitenta jednati a jeho — odesílatelův — příkaz splniti (čl. 361 obch. z.). Destinatáři není tudíž špeditör povinen kupeckou pečlivostí. Kupec nese risiko dopravy, ale proto nemá přímého práva, pohledávati něčeho na špeditörovi pro ztrátu zboží (rozh. ze dne 4. května 1881 č. 2913, časop. »Jur. Bl.« r. 1881 č. 28).

6. Ručení *del credere* postihne špeditöra jen za podmínek čl. 370, stojí-li za splnění závazků povozníků, plavců nebo mezišpeditörů; tu ručí špeditör v témže objemu jako povozník nebo plavec sám. Avšak za to může také vyšší odměnu — *provisi del credere* — žádati. Shodl-li se špeditör s odesílatelem nebo příjemcem na určitých sazbách dopravních nákladů, nastane i zde špeditörovo *del credere* ručení za použité mezišpeditöry a povozníky, byť i *del credere* ručení nebylo výslovně umluveno, ježto pak špeditör nebezpečí větších útrat dopravních na sebe sama bere; rovněž se mu také výhoda z menších vydání k lepšímu přičte, takže jest tu pro něho pobídka, aby použil nejlacinějších, snad i méně spolehlivých osob prostředecných; z toho důvodu zavazuje ho zákon za tyto osoby prostředecné. (Norimberské protokoly str. 776 a 777.) Toto ručení lze však na základě zvláštní úmluvy obmeziti nebo vyloučiti; nastane tudíž jen, není-li tu nějaké jiné speciální úmluvy (čl. 384 obch. z.). Smluvený paušální obnos poskytuje větší výhodu, jsa bezpečným základem kalkulace.

V. Práva špeditörova.

1. Špeditör má vůči svému příkazateli nárok na náhradu nákladů, výloh a všech oněch jím vynaložených obnosů, které za příčinou zásilky nutně anebo prospěšně vydány byly.

2. Jest oprávněn. aby žádal ujednanou nebo v obchodě obvyklou provisi, t. j. úplatu za svou námahu a činnost. Byla-li však umluvena paušální suma, odpadá nárok na provisi. Aby napočítal příkazateli větší povozné, než které s povozníkem nebo plavcem byl ujednal, k tomu špeditör práva nemá (čl. 381 obch. z.). Špeditörovi drahami poskytnuté výhody (refakcie) jsou tudíž nikoli jemu, nýbrž jeho příkazateli na prospěch, nesmluví-li se o paušální obnos útrat dopravních. Komitent, jenž nedostojí špediční smlouvě o přípověď určitého množství špedičního zboží, má špeditörovi zaplatiti provisi úslou jakožto náhradu škody (rozh. ze dne 12. února 1879 č. 498, časop. »Ger. Halle« r. 1880 č. 58).

3. Špeditörovi poskytuje obchodní zákon zákonné právo zástavní na zboží a to k zajištění všech jeho pohledávek (povozného, provise, výloh, útrat a ostatních vynaložených obnosů). Ale kdežto komisionář může vykonati zákonné právo zástavní z příčiny všelikého pohledávání z běžného účtu v obchodech komisionářských na zboží obstaraném, přísluší toto právo zástavní špeditörovi jen z pohledávek z jednotlivého špedičního obchodu, nikoli však z pohledávek z běžného účtu ve špeditörství. Právu tomuto také proti ostatním věřitelům vlastnickým a proti podstatě jeho konkursní špeditör průchod zjednati může. Vedle toho přísluší špeditörovi kromě tohoto práva zástavního, jsou-li dány podmínky zákonné (čl. 313 a 315 obch. z.), též kupecké právo retenční. O realizaci zákonného práva zástavního špeditörova nevyslovuje se čl. 382, než vedle čl. 387 jest nepochybně, že ustanovení čl. 375 — zjednati sobě ze špedičního zboží zaplacení šetříc předpisů čl. 310 — zde užiti jest.

4. Pro pohledávky, které vzešly špeditörovi z uschování zboží, nemá týž práva, aby způsobil okamžitý prodej špedičního předmětu na základě čl. 310 obch. z., ježto tyto statky nejsou zbožím špedičním a ustanovení čl. 387 resp. 375 obch. z. na ně užiti nelze (rozh. ze dne 17. dubna 1884 č. 4376, časop. »Ger. Halle« 1884 č. 41).

5. Je-li na témže zboží více práv zástavních: komisionáře, špeditöra a povozníka, konkurujících, předchází, jestliže výtěžek nestačí k uspokojení všech, zástavní právo špeditörovo a povozníkovo před komisionářovým (čl. 411 obch. z.).

6. Špeditör může zástavní právo vedle čl. 382 obch. z. mu příslušející k uspokojení jeho příslušné pohledávky i přes obstavku nabytou třetím k předmětu zástavním nalézajícímu se v jeho detenci realizovati. Osoba třetí může vždy jen přebytek žádati, který vzejde po zapravení pohledávky špeditörovy z uskutečněného výtěžku kupního, ježto obstavka neposkytuje ještě věcného práva k dotyčné věci, jsouc jen opatřením zjišťovacím, které však nemůže míti vlivu na zákonné zástavní právo špeditörovo (rozh. ze dne 4. ledna 1889 č. 14.349 z r. 1888, časop. »Jur. Bl.« č. 12).

7. Špeditör, který zboží odešle po povoznících nebo plavcích, ale na voze neb na lodi, ježto sám na svůj účet byl najal, počítati si může obyčejné povozné spolu s provisi a ostatními útratami. Toto ustanovení čl. 383 obch. z. jest analogické s ustanovením čl. 376; jest tedy jen důsledno,

že v tomto případě špeditor, jakož i komisionář povozné, dopravu i náklady počítati si může; čl. 381 odst. 2 neužije se pak a špeditor jest jedině oprávněn, aby si čítal »obyčejné« povozné. Povozným »obyčejným« rozumějí se však sazby, jež jest čítati podle obchodních zvyklostí. Souhlasně s právem komisionářovým, sám v závazky vcházeti, může také špeditor dopravu zboží jako povozník sám obstarati; k tomu má vždy právo, není-li nic jiného umluveno. V tom případě může si počítati rovněž špediční náklady, provisi a obyčejné jiné útraty. Za provedení dopravy ručí naproti tomu jako povozník.

VI. Promlčení nároků na špeditora.

By se rychle ukončily účinky špediční smlouvy a k vůli mnohým osobám zúčastněným při postižních nárocích, jest ručení špeditorovo, nehledě k případům podvodu nebo zpronevěry, vázáno krátkou lhůtou promlčecí. Promlčují se totiž po jednom roce nároky na špeditora, že zboží buď všechno se ztratilo, nebo že jest ho méně, že vzalo porušení anebo že bylo pozdě dodáno a to v prvním případě od toho dne, kdy dodati se mělo, ve všech ostatních případech vypršením toho dne, kteréhož bylo dodáno (čl. 386 obch. z.). Rovněž pomínou obrany ze ztráty, zmenšení, porušení aneb opožděného dodání zboží, když se návěští o těchto skutečnostech neodešle špeditorovi během roku.

(Viz čl. Dopravnictví a Komisionář.)

Štola viz Poplatky štolní a Řády štolní.

Štoly revírní.

I. Pojem.

Štolami revírními rozuměti jest ony podniky horní, kterými se má celý revír horní štolami (svodnami) protknouti neb otevřítí nerostná ložiska v hlubším obzoru a těžba z nich má se jakýmkoli způsobem usnadniti (§ 90 hor. zák.). Takovéto hlavní stavby rozhodují nezřídka o budoucí těžebnosti celého revíru, zajišťují mu delší a výnosnější trvání otevírajíce ložiska nerostná, jež by byla jinak nepřístupná nebo jichž by nebylo sledováno (t. j. k těžbě): i jsou svrchovaně důležitými jak pro blaho veřejné, tak i pro zvláštní zájmy horní. Proto mohl by se jich odvážiti jen silný, energický, neochabující a na četná vydání připravený závod; vlastně by se k tomu pak nemohl odhodlati nikdo, kdyby podnikatel nemohl počítati se vši pravděpodobností, že dostane se mu jednou za náklady a podnikavost zasloužené odměny a náhrady. Nicméně bylo by nespravedливо nutiti majitele hor v určitém revíru horním k tomu, aby proti vůli své stavbu podobnou vedli, ani nebylo by zase rozumným upustiti od podniku zamýšleného proto, že se někteří držitelové hor proti tomu vyslovili. Ježto však štoly revírní jsou sice nejrozsáhlejšími, avšak výsledkem svým nejpochybnějšími podniky horními a mají za účel opatřiti hornímu průmyslu pod zemí nové značné pole a proto nadány býti musí zcela zvláštními výsadními právy: lze štoly revírní dovoliti jen po pečlivém uvážení všech poměrů, a mimo to provedení jich musí být žádoucným u všeobecném prospěchu hornictví a celého revíru (§ 91 hor. zák.). Štoly revírní nesluší srovnávati se starými štolami dědičnými, jichž první snahou bylo ve většině případů: odvodniti výše ležící doly a zjednati si za to úroky. Úkol tento vykázán jest dle platného zákona horního samostatným štolám pomocným, avšak musí i zde základem býti právo ze smlouvy vyplývající, ježto nelze nikomu proti vůli jeho posky-